EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 11.10.2021
COM(2021) 1000 final

ZPRÁVA KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU

o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů na základě zpráv členských států za období 2016–2019

{SWD(2021) 1001 final}

ZPRÁVA KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU

o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů na základě zpráv členských států za období 2016–2019

1. O JAKÝ PROBLÉM SE JEDNÁ

Živiny jako dusík (N) a fosfor (P) jsou pro rostliny nezbytné prvky. Často se využívají v zemědělství jako hnojiva k zajištění větších výnosů a kvalitnější produkce. Zvyšující se poptávka po produkci potravin však vedla ke zvýšení produkce a používání hnojiv, která mají značné nedostatky a způsobují znečištění vod, vzduchu a půdy, a mají tak vliv i lidské zdraví a životní prostředí.

Dusík i fosfor v životním prostředí už celosvětově překračují meze bezpečné pro naši planetu, a představují tak vážnou hrozbu pro přírodu i klima[1]. Evropa k této formě znečištění významně přispívá a Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) odhaduje, že mez pro úniky dusíku byla v Evropě překročena 3,3násobně a hranice pro úniky fosforu dvojnásobně[2].

Strategie v oblasti biologické rozmanitosti[3] a strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“[4] určily za společný cíl snížit úniky živin do životního prostředí do roku 2030 alespoň o 50 % a zároveň zachovat úrodnost půdy. Směrnice 91/676/EHS[5] o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů (dále jen „směrnice o dusičnanech“) je důležitým právním předpisem pro dosažení tohoto cíle a dalších cílů Zelené dohody EU[6].

Směrnice o dusičnanech také představuje základní opatření podle rámcové směrnice o vodě[7], která vyžaduje, aby všechny evropské povrchové vody – jezera, řeky, brakické a pobřežní vody i podzemní vody dosáhly nejpozději do roku 2027 „dobrého stavu“. Společně se směrnicí o čištění městských odpadních vod[8] hraje směrnice o dusičnanech při zlepšování stavu vod významnou roli, jelikož znečišťování živinami je jedním z hlavních důvodů, proč se dobrého stavu nedaří dosáhnout[9,10]. Kromě toho je směrnice o dusičnanech také nezbytným nástrojem

---

1 Steffen, W., et al., 2015, *Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet* (Planetární meze: lidský rozvoj na měnící se planetě), Science, 347(6223), s. 1259855.

2 Společná zpráva EEA/FOEN (2020) *Is Europe living within the limits of our planet? An assessment of Europe's environmental footprints in relation to planetary boundaries* (Žije Evropa v mezích naší planety? Hodnocení environmentální stopy Evropy z hlediska planetárních mezí).

3 Sdělení Komise o strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 – Navrácení přírody do našeho života (COM(2020) 380 final).

4 Sdělení Komise – Strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ pro spravedlivé, zdravé a ekologické potravinové systémy (COM(2020) 381 final).

5 Směrnice Rady (91/676/EHS) o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů.

6 Sdělení Komise – Zelená dohoda pro Evropu (COM(2019) 640 final).

7 Směrnice 2000/60/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky.

8 Směrnice Rady o čištění městských odpadních vod (91/271/EHS).

9 *European waters – Assessment of status and pressures 2018* (Evropské vody – hodnocení stavu a zátěže 2018), Evropská agentura pro životní prostředí.

10 *A European Overview of the second River Basin Management Plans* (Evropský přehled druhých plánů povodí) (SWD(2019) 30 final).

k zamezení znečištění pobřežních a mořských vod živinami, jak uvádí rámcová směrnice o strategii pro mořské prostředí[11,12].

Směrnice o dusičnanech ukládá členským státům povinnost:

– vymezit vody ovlivněné znečištěním živinami i vody ohrožené takovým znečištěním a také vymezit jako oblasti ohrožené znečištěním dusičnany ta místa, která jsou odvodňována do těchto vod, kde zemědělství významně přispívá k tomuto znečištění,

– vytvořit akční programy zahrnující opatření ke snížení znečištění dusičnany či k zamezení takovému znečišťování, provádět takové programy v oblastech ohrožených znečištěním dusičnany nebo na celém území a také posílit tato opatření, jakmile se ukáže, že nejsou k dosažení cílů této směrnice dostatečná.

Také vyžaduje, aby Komise informovala Evropský parlament a Radu každé čtyři roky o stavu provádění směrnice na základě zpráv členských států.

K této zprávě je přiložen pracovní dokument útvarů Komise (SWD(2021) 1001), který zahrnuje mapy a tabulky ukazatelů zatížení živinami ze zemědělských zdrojů, jakosti vody a vymezených oblastí ohrožených znečištěním dusičnany, přičemž poskytuje i přístup k interaktivnímu prohlížeči s těmito údaji.

2. VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÝCH TLAKŮ

Zemědělská plocha a hospodářská zvířata[13]

Zemědělská plocha pokrývá v EU zhruba 47 % celkové plochy EU-27 a Spojeného království. Zemědělská produkce se v období 2010–2019 zvýšila o 14,5 %.

Zhruba 81 % vstupu zemědělského dusíku do vodních systémů a 87 % amoniaku ze zemědělských emisí do atmosféry pochází ze živočišné výroby[14].

Největší intenzita chovu, vyjádřená v dobytčích jednotkách na hektar, byla zjištěna v Nizozemsku (3,8), kde má od roku 2013 vzestupnou tendenci, dále pak na Maltě (2,9), kde od roku 2010 klesá, a v Belgii (2,8), kde je intenzita chovu od roku 2005 stále stejná.

Bilance živin[15]

Bilance živin je definována jako rozdíl mezi vstupy živin, které do zemědělského systému vstupují (zejména hnojiva), a výstupy živin, které systém opouští (zejména plodiny a krmivo). K nadbytku živin dochází, když rostliny nevstřebají všechny živiny, a může tak dojít k jejich úniku do životního prostředí, zatímco záporná bilance je známkou toho, že je půda těžena a že hrozí ztráta její úrodnosti. Eurostat

---

11 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/56/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti mořské environmentální politiky.

12 Zpráva EEA č. 17/2019 *Marine messages II* (Zprávy o mořských ekosystémech)

13 Tabulky 1–9 a mapy 1–5 v pracovním dokumentu útvarů Komise.

14 Westhoek H., Lesschen J.P., Leip A., Rood T., Wagner S., De Marco A., Murphy-Bokern D., Pallière C., Howard C.M., Oenema O. & Sutton M.A. (2015) *Nitrogen on the Table: The influence of food choices on nitrogen emissions and the European environment.*(Dusík na talíři: vliv výběru potravin na emise dusíku a evropské životní prostředí). (*European Nitrogen Assessment Special Report on Nitrogen and Food*) (Evropské posouzení týkající se dusíku – zvláštní zpráva o dusíku a potravinách) Centre for Ecology & Hydrology, Edinburgh, UK.

15 Tabulky 10–17 v pracovním dokumentu útvarů Komise.

prosazuje používat pro výpočet bilance živin společnou metodologii[16], ale ne všechny členské státy ji využívají, což znemožňuje srovnání. Některé státy pak Eurostatu zprávy o bilanci živin vůbec nepodávají[17].

V EU-27 a Spojeném království se mezi sledovanými obdobími 2008–2011 a 2012–2015 čistá bilance dusíku i fosforečnanů na úrovni EU-28 mírně zvýšila, a to z 31,8 na 32,5 kg N/ha a z 1,8 na 2,0 kg P/ha. V období 2016–2019 měly bilanci dusíku vyšší než 100kg/ha Belgie, Kypr, Lucembursko a Nizozemsko. Bilanci fosforečnanů vyšší než 20kg/ha měly Irsko, Kypr a Malta. Tyto členské státy vysoký nadbytek živin vykazují od roku 2008, jediný pokles byl zaznamenán na Maltě u bilance fosforečnanů.

Vypouštění dusíku ze zemědělství do životního prostředí[18]

Informace o podílu zemědělství na vypouštění dusíku do vodního prostředí bohužel neposkytlo třináct členských států[19]. Z údajů, které poskytnuty byly, je zřejmé, že zemědělství je v jednotlivých státech odpovědné za 22–99 % celkového zatížení životního prostředí dusíkem, v průměru ze 77 %, a je tedy jeho nejvýznamnějším zdrojem. Při srovnání s předchozím obdobím lze pozorovat nerovnosti: u čtrnácti členských států, které podaly zprávu s údaji za poslední dvě sledovaná období, se množství dusíku vypouštěného ze zemědělství v šesti členských státech snížilo a v osmi naopak zvýšilo.

3. ZJIŠŤOVÁNÍ, KDE DOCHÁZÍ KE ZNEČIŠŤOVÁNÍ

Stěžejní úspěch 1 – prohlížeč pro lepší přístup k údajům ze zpráv o dusičnanech
Společné výzkumné středisko Komise vytvořilo on-line prohlížeč, který nabízí lepší přístup k údajům poskytnutým podle směrnice o dusičnanech. K dispozici jsou regionální záznamy o jakosti vody a dokonce i záznamy jednotlivých stanic a dále také zemědělské údaje.

Monitorování[20]

Směrnice o dusičnanech ukládá členským státům povinnost vypracovat a provést odpovídající monitorovací programy k posouzení účinnosti akčních programů. Stanoví základní zásady a kritéria monitorování vod, ale za aspekty jako monitorování hustoty sítě, stálost a četnost odběru vzorků odpovídají členské státy.

Členské státy byly poprvé požádány, aby poskytly zprávu o každé monitorovací stanici, která byla odstraněna z jejich sítě, o důvodu pro toto odstranění a o alternativních stanicích, které ji nahradí v případě, že znečištění přetrvá. Během posledních dvou sledovaných období bylo možné vypočítat trendy u 83 % monitorovacích stanic podzemních vod (ve Švédsku však jen u 20 %) a u 75 % monitorovacích stanic povrchových vod (v Lotyšsku, Maďarsku, na Maltě, v Řecku, Slovensku a Švédsku u méně než 50 %).

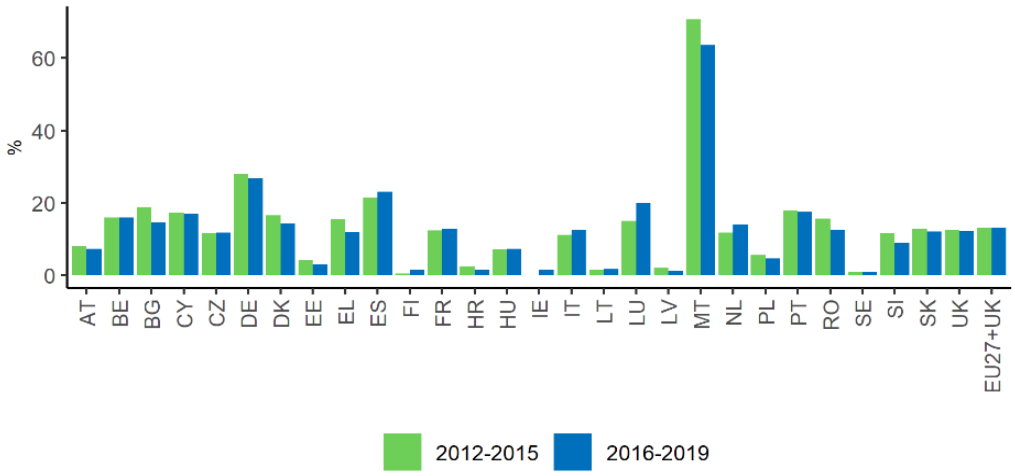
U slaných vod lze uvítat skutečnost, že výrazný pokles (o 29 %) celkového počtu monitorovacích stanic za sledované období 2008–2015 byl částečně napraven

16 *Methodology and Handbook Eurostat/OECD Nutrient Budgets* (2013) (Metodologie a příručka Eurostatu/OECD k hospodaření s živinami).
17 BE, CY, DK, EE, EL, LT, LU, MT.
18 Tabulka 18 v pracovním dokumentu útvarů Komise.
19 AT, BG, DK, EE, EL, FR, HR, IT, LT, LU, MT, RO.
20 Tabulky 19–23 a grafy 1–5 v pracovním dokumentu útvarů Komise.

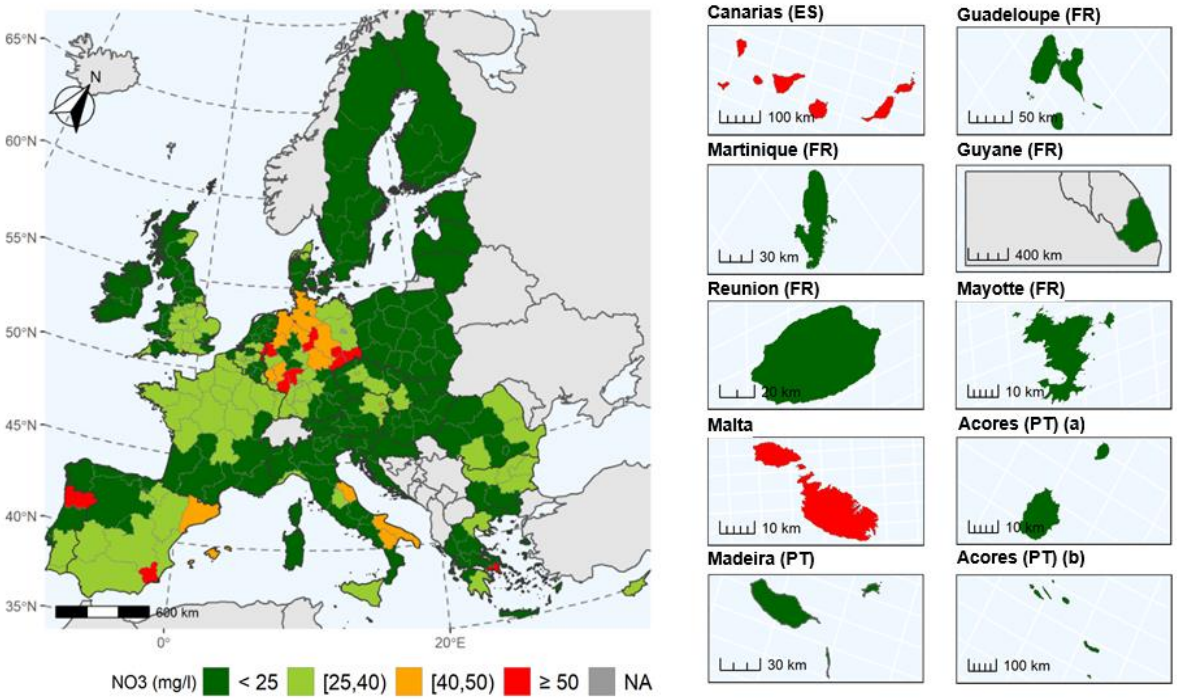
přidáním dalších stanic. Počet monitorovacích stanic slaných vod však zůstává v některých členských státech[21] stále relativně nízký. Monitorování slaných vod je velmi důležité k zjištění znečištění mořských vod a určení následných dopadů na biologickou rozmanitost.

Podzemní vody[22]

V období 2016–2019 celkem 14,1 % monitorovacích stanic podzemních vod nadále překračovalo roční průměr 50 mg dusičnanů na litr, což je srovnatelné s předchozím sledovaným obdobím, kdy hranici 50 mg/l překročilo až 13,2 % stanic.

Graf 1: Procento monitorovacích stanic podzemních vod překračující 50 mg dusičnanů na litr.

21 FR, HR.

22 Tabulky 24–27, grafy 6–9 a mapy 6–17 v pracovním dokumentu útvarů Komise.

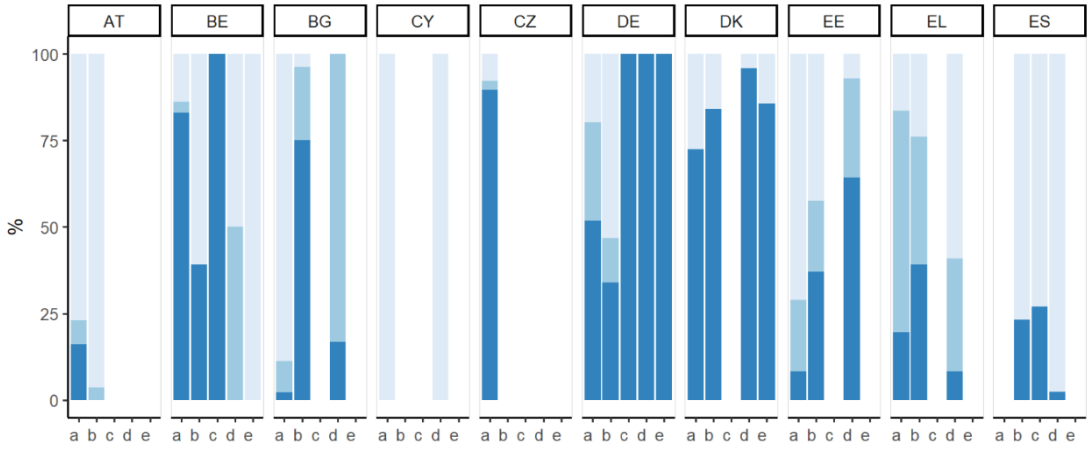
Graf 2: Roční průměr koncentrace dusičnanů v podzemních vodách na úrovni NUTS 2 ve sledovaném období 2016–2019.

Povrchové vody[23]

Dusičnany a fosfor v povrchových vodách mohou vést k eutrofizaci, tj. k úbytku kyslíku způsobenému šířením vodních řas, což ovlivňuje sladkovodní a mořské ekosystémy. Eutrofizace, ať už způsobená dusičnany, nebo také fosforem, ukládá členským státům povinnost přijmout pro tyto vody uvedené ve směrnici nápravná opatření[24].

Za účelem posouzení trofického stavu navrhla Komise použít klasifikaci uvedenou v Pokynech k hodnocení eutrofizace používaných při provádění rámcové směrnice o vodě[25], což většina členských států provedla. Parametry použité k tomuto posouzení se však v jednotlivých členských státech značně lišily.

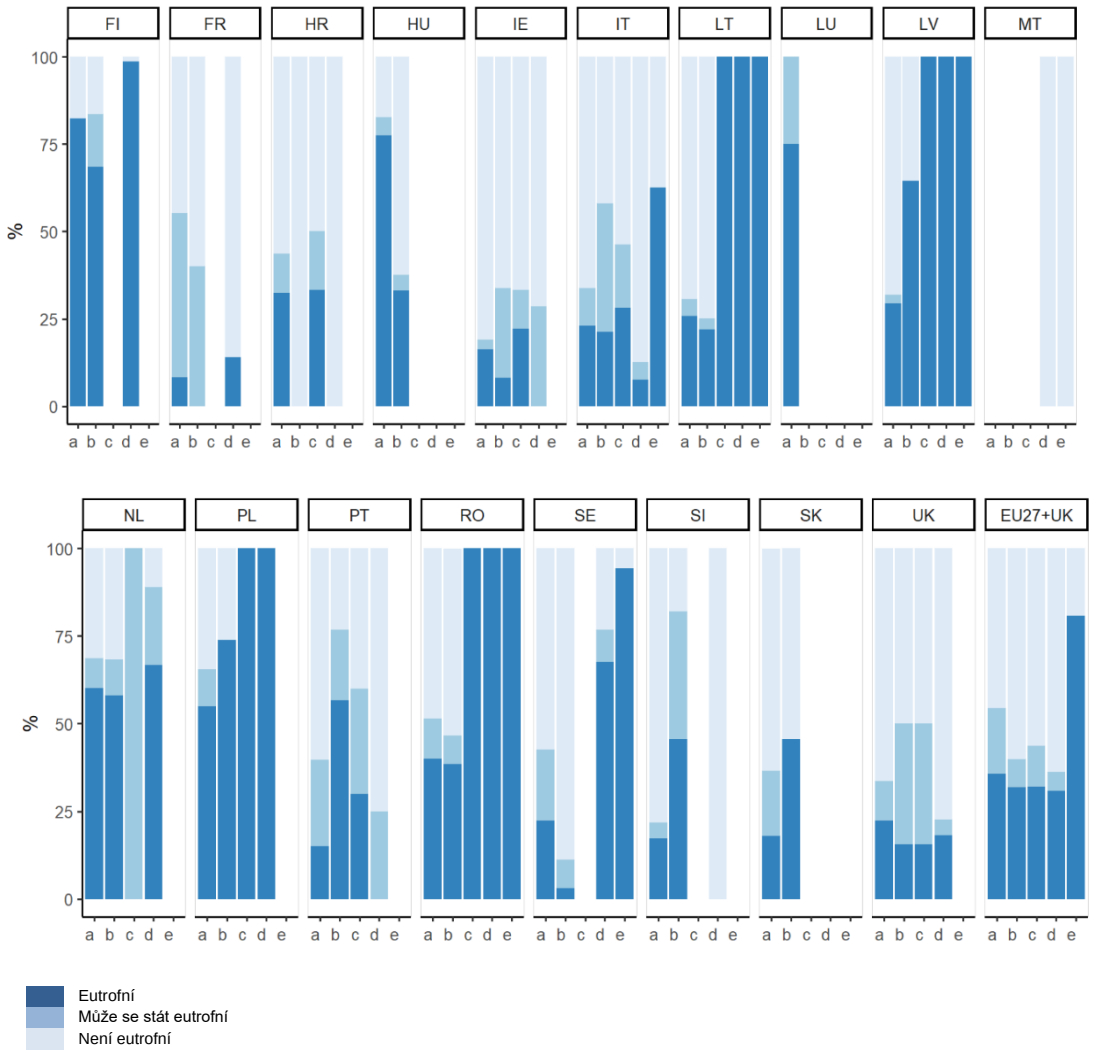
Na úrovni EU bylo jako eutrofní vykázáno 36 % řek, 32 % jezer, 31 % pobřežních a 32 % brakických vod a 81 % mořských vod. Na druhou stranu kvůli nedostatku údajů a rozdílům v metodologiích definování trofického stavu používaných členskými státy nejsou u sladkých povrchových vod na úrovni EU bohužel k dispozici žádné trendy, pokud jde o jejich trofický stav.

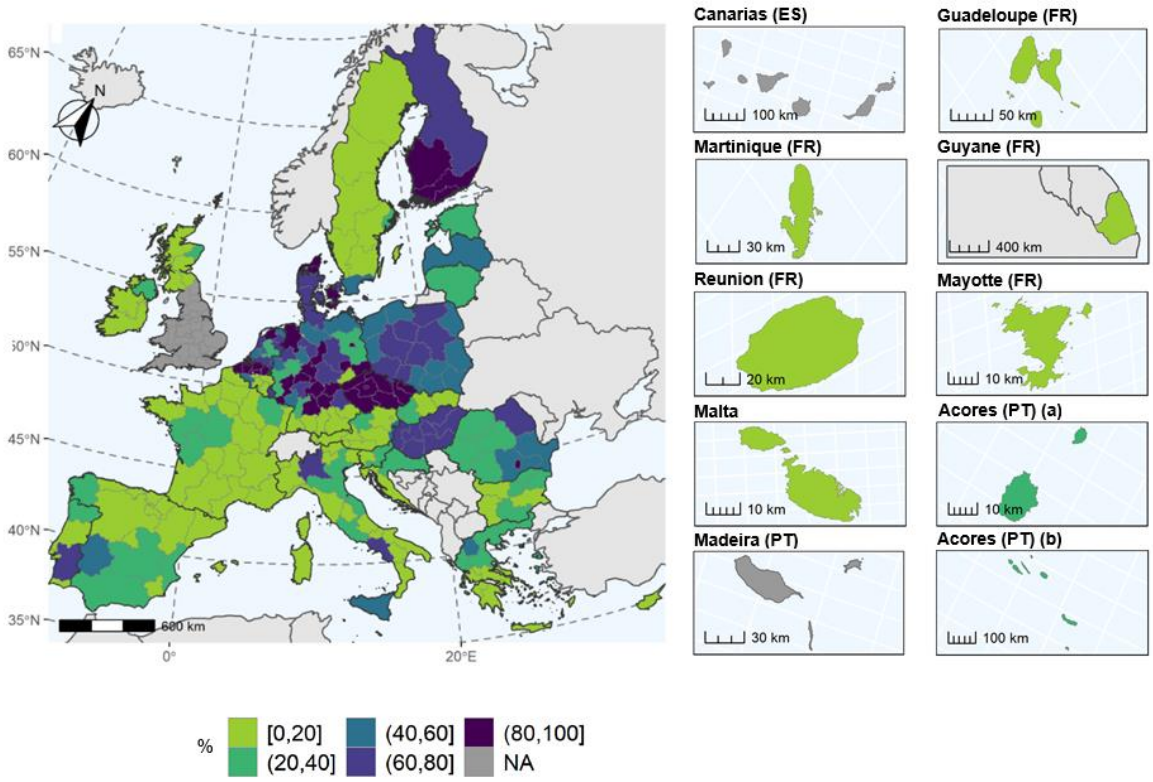
23 Tabulky 28–44, grafy 10–20 a mapy 18–43 v pracovním dokumentu útvarů Komise.

24 Evropský soudní dvůr rozhodl (věc C-258/00), že vyřazení určitých kategorií vod z důvodu údajně zásadní úlohy fosforu ve znečištění těchto vod je neslučitelné s logikou i s cílem směrnice.

25 *Guidance document on eutrophication assessment in the context of European water policies.Guidance document No 23* ((Pokyny k hodnocení eutrofizace v rámci evropských vodních politik). Pokyny č. 23)

Graf 3: Graf četnosti trofického stavu řek (a), jezer (b), brakických vod (c), pobřežních vod (d) a mořských vod (e) za sledované období 2016–2019.

Graf 4: Procento stanic povrchových vod (všech kategorií) v eutrofním stavu na úrovni NUTS2 za sledované období 2016–2019.

Stěžejní úspěch 2: konference Naše Baltské moře
S ohledem na velmi akutní problém eutrofizace, která postihuje 97 % Baltského moře, se dne 28. září 2020 u příležitosti „konference Naše Baltské moře“ konané pod záštitou komisaře Sinkevičiuse ministři zemědělství, rybolovu a životního prostředí ze členských států v oblasti Baltského moře ve společné politické deklaraci společně zavázali, že zintenzivní snahy o uvedení Baltského moře do dobrého stavu prostředí prostřednictvím snížení hlavních tlaků a zejména snížením zatížení živinami.
Deklarace uvádí směrnici o dusičnanech jako nejdůležitější nástroj k dosažení dobrého stavu prostředí. Vyzývá členské státy, aby v příslušných případech upravily vymezené oblasti ohrožené znečištěním dusičnany. Taktéž vyzývá k úpravě opatření v akčních programech.

4. VYMEZENÍ ZNEČIŠTĚNÝCH OBLASTÍ[26]

Členské státy musí najít znečištěné oblasti a vymezit je jako oblasti ohrožené znečištěním dusičnany, aby v nich mohly zavést povinná opatření. Místo vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany se mohou rozhodnout, že svůj akční program uplatní na celém svém území. Tento přístup zvolily Belgie (pouze region Flandry), Dánsko, Finsko, Irsko, Litva, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko a Slovinsko. Ve Spojeném království tento přístup zvolilo také Severní Irsko.

Některé členské státy také vymezují další typy oblastí (např. „kritická místa“ či „červené oblasti“), ve kterých zavádí posílená opatření kvůli vyšší místní úrovni znečištění nebo z důvodu blízkosti míst odběru pitné vody. To platí jak pro členské státy vymezující oblasti ohrožené znečištěním dusičnany, tak pro ty, které uplatňují přístup vztahující se na celé území.

[26] Tabulky 45 a 46 a mapy 44 a 45 v pracovním dokumentu útvarů Komise.

Mezi obdobími 2012–2015 a 2016–2019 se celková plocha oblastí ohrožených znečištěním dusičnany (včetně členských států, které uplatňují přístup vztahující se na celé území) zvětšila o 14,4 %.

Údaje o jakosti vody poskytnuté členskými státy však ukazují, že existují oblasti se znečištěnými či potenciálně znečištěnými vodami, které nejsou v oblastech ohrožených znečištěním dusičnany zahrnuty. Bulharsko, Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Portugalsko a Španělsko mají velké množství kritických míst, která nejsou v oblastech ohrožených znečištěním dusičnany zahrnuta.

V některých členských státech, například v Bulharsku, Itálii, Maďarsku, na Slovensku nebo ve Španělsku jsou oblasti ohrožené znečištěním dusičnany velmi omezené a nezahrnují celé povodí, což vede k velmi fragmentovanému vymezení a snižuje účinnost akčních programů.

Navzdory tomu, co požadují právní předpisy, bylo zjištěno, že eutrofizace není při určování a vymezování znečištěných oblastí dostatečně zohledněna. Komise očekává, že se všechny členské státy začnou těmito nedostatky neodkladně zabývat, aby zajistily dostatečné a účinné vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany.

5. CO S TÍM ČLENSKÉ STÁTY DĚLAJÍ

Akční programy se vztahují na oblasti ohrožené znečištěním dusičnany nebo na celé území. Je třeba je aktualizovat alespoň jednou za čtyři roky. Několik členských států také přijalo akční programy na regionální úrovni.

Opatření v rámci akčních programů by měla zajistit vyvážené hnojení, tedy to, že hnojiva, a zejména dusíkatá hnojiva, budou používána co nejefektivněji tak, aby se minimalizovalo unikání dusičnanů do životního prostředí, čímž se sníží a předejde znečišťování. Stále více členských států (v tomto sledovaném období sedmnáct) také zahrnuje opatření související s fosforečnými hnojivy, která jsou nezbytná v případech, kdy úniky fosforu vedou k eutrofizaci vod.

Vědecká a technická doporučení k vytvoření akčních programů jsou pro členské státy dostupná od roku 2012, a to pro každý typ opatření[27].

Většina členských států přijala v průběhu sledovaného období 2016–2019 nové nebo upravené akční programy. Úpravy jsou stále nutné u Belgie (Valonsko), Finska, Kypru a Rumunska.

Stěžejní úspěch 3 – Informační systém akčního programu pro dusičnany (NAPINFO)
Komise zpřístupnila veřejnosti unikátní kompilaci všech přístupů a opatření ze všech akčních programů členských států podle směrnice 91/676/EHS[28]. Tato komplexní databáze, vytvořená ve spolupráci s členskými státy, zahrnuje také analýzu potenciálu těchto opatření v boji proti znečištění živinami[29].

Analýza zprávy v informačním systému akčního programu pro dusičnany odhalila, že mezi akčními programy existují významné rozdíly, a to z hlediska uplatňovaných opatření a úrovně ambicí těchto opatření. Existuje prostor pro to, aby se členské státy vzájemně učily, zejména pokud mají podobné regionální podmínky (klimatické,

[27] Doporučení pro vytvoření akčních programů podle Směrnice 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů.(2012)
[28] https://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/studies.html
[29] https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/spaces/viewspace.action?key=NAPINFO

půdní). Výměna osvědčených postupů, kterou databáze umožňuje, by měla být využita k optimalizaci akčních programů.

Dvacet členských států předložilo prognózu ohledně jakosti vody; devět z nich předpovědělo další snížení koncentrace dusičnanů v podpovrchových a povrchových vodách, šest uvedlo negativní trend a pět zachování současného stavu. Je třeba poznamenat, že směrnice vyžaduje, aby členské státy přijaly preventivní opatření, pokud jakost vody stagnuje a nezlepšuje se. Komise vyzývá všechny členské státy, aby využívaly prognózy ohledně jakosti vod a podávaly o nich zprávy s cílem náležitě zamezit jakémukoli riziku dalšího znečištění vody.

Členské státy často uvádí, že dopady změny klimatu znemožňují předpovídat jakost povrchových a podpovrchových vod v budoucnu. Nečekané sucho po celé Evropě v letech 2018 a 2019 způsobilo nižší výnosy plodin, ale také vyšší znečištění živinami. Změna klimatu také vede k obdobím výrazně vyšších srážek, což může způsobit zavodňování půd, záplavy a vysoké riziko úniku živin.

Stávající akční programy se těmto rizikům zatím možná dostatečně nevěnují a nemusí být při omezování úniků živin během období sucha a záplav a po nich účinné. Komise trvá na tom, aby členské státy tyto prognózy a rizika zohlednily v revizích svých akčních programů a uplatňovaly zásadu předběžné opatrnosti.

6. OMEZENÍ POUŽÍVÁNÍ STATKOVÝCH HNOJIV VE ZNEČIŠTĚNÝCH OBLASTECH

Jedním z nejdůležitějších opatření směrnice je, že v oblastech, na které se akční program vztahuje, zemědělci nesmí na svých polích rozmetat více než 170 kg dusíku pocházejícího ze statkových hnojiv na hektar za rok. Toto omezení platí v celé EU, ať už je voda znečištěná, nebo jí znečištění hrozí, nehledě na klimatické či půdní podmínky ani na pěstované plodiny.

Avšak podmínky pěstování v chladnějších severních oblastech mohou být jiné než v mírných západních atlantských oblastech nebo v teplém a suchém podnebí Středozemního moře. Z tohoto důvodů předpokládá směrnice o dusičnanech možnost využít větší množství dusíku na hektar za rok. Je však nezbytně důležité zdůraznit, že tyto výjimky lze udělit pouze tehdy, pokud daná množství nezabrání dosažení cílů směrnice z hlediska jakosti vody. Aby členské státy mohly hranici 170 kg/ha přesáhnout, musí požádat o výjimku a předložit vědecký důkaz, že použití většího množství u daných plodin v místních podmínkách nijak nenaruší jakost vody.

Možnost použití většího množství statkových hnojiv stanoví rozhodnutí Komise, která určují druhy zemědělských podniků a stanovují přísnější agroenvironmentální podmínky. Tato rozhodnutí jsou přijata na základě kladného stanoviska členských států ve Výboru pro přizpůsobování vědeckému a technickému pokroku a pro provádění směrnice o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů[30], který je Komisi při provádění směrnice nápomocen.

Během sledovaného období byly uděleny výjimky následujícím členským státům: Belgii pro region Flandry, Dánsku, Irsku, Itálii pro Lombardii a Piemonte (výjimka vypršela v prosinci 2019 a nebyla znovu obnovena) a Nizozemsku. Pokud jde o Spojené království, rozhodnutí o Anglii, Skotsku a Walesu vypršelo v prosinci

[30] https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C11400/consult?lang=cs

2016 a nová výjimka byla udělena Severnímu Irsku (platná po celé sledované období).

7. CO DĚLÁ KOMISE PRO ZAJIŠTĚNÍ SOULADU

Komise vede s členskými státy průběžný dialog s cílem zajistit soulad se směrnicí. Dialog se zaměřuje na obsah akčních programů, potřebu dalších opatření, vymezení nových oblastí ohrožených znečištěním dusičnany či jejich úpravu a na posílení monitorování jakosti vody. Přitom Komise také zohledňuje požadavky na jakost vody podle rámcové směrnice o vodě a rámcové směrnice o strategii pro mořské prostředí i rizika emisí amoniaku z hnojiv podle směrnice o snížení národních emisí[31].

Během sledovaného období bylo vedeno deset řízení o nesplnění povinností:

- proti Belgii – regionu Valonsko kvůli akčnímu programu zaměřenému na dusičnany a regionu Flandry kvůli podmínkám pro udělení výjimky,
- proti Bulharsku (uzavřeno v roce 2018),
- proti Estonsku (uzavřeno v roce 2017),
- proti Francii kvůli vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany (uzavřeno v roce 2019),
- proti Německu kvůli akčnímu programu,
- proti Řecku kvůli vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a kvůli akčním programům (uzavřeno v roce 2020),
- proti Itálii kvůli stabilitě monitorovací sítě, vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a akčním programům,
- proti Polsku kvůli vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a akčním programům (uzavřeno v roce 2018),
- proti Slovensku kvůli monitorování jakosti vody a akčnímu programu o dusičnanech (uzavřeno v roce 2019) a
- proti Španělsku kvůli stabilitě monitorovací sítě, vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a kvůli akčním programům zaměřeným na dusičnany.

8. PŘISPĚVEK SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY EU

Nejnovější reforma společné zemědělské politiky EU poskytuje nástroje pro boj se znečištěním živinami.

Nový a vylepšený soubor podmínek stanoví povinnosti ambicióznějších a udržitelnějších zemědělských závazků prostřednictvím dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES)[32] a povinných požadavků na hospodaření, které zahrnují i soulad se směrnicí o dusičnanech a rámcovou směrnicí o vodě.

Nové ekorežimy budou navíc těžit z finanční podpory, kterou obdrží zemědělci uplatňující správné environmentální a klimatické postupy i nad rámec základních povinných podmínek umožňující dosažení cílů Zelené dohody.

---

31 Směrnice (EU) 2016/2284 o snížení národních emisí některých látek znečišťujících ovzduší

32 Zejména prostřednictvím DZES 4 – Zřízení ochranných pásů podél vodních toků.

Komise ve svých doporučeních ke strategickým plánům SZP požadovala opatření bojující se znečištěním živinami po všech 26 členských státech.

Poradenské služby pro zemědělské podniky budou zemědělce informovat o novinkách, výzkumu, postupech a technologiích, aby mimo jiné došlo i k zajištění ekologického zemědělství, včetně snížení úniků živin.

9. ZÁVĚRY

Provádění a prosazování směrnice o dusičnanech za posledních 30 let úniky živin ze zemědělství snížilo. Z důkazů lze vyvodit, že bez směrnice by úroveň znečištění vod v EU byla výrazně vyšší.

Údaje o koncentraci dusičnanů na úrovni EU ukazují, že jakost podzemních vod se od přijetí směrnice zlepšila, avšak od roku 2012 se dále zlepšuje jen velmi pomalu. To si lze vyložit tak, že ty nejsnazší kroky už byly podniknuty a nyní jsou zapotřebí opatření s širším dosahem, aby byl pozitivní trend výraznější. Na Maltě, v Německu, Lucembursku, Španělsku, Portugalsku a Belgii (v regionu Flandry) vysoké procento monitorovacích stanic podzemních vod stále ukazuje úrovně, které jsou nad daným maximem 50 mg/l.

Monitorování jakosti vody členskými státy z hlediska eutrofizace či slané vody se zlepšilo. Eutrofizace představuje velký problém ve všech typech povrchových vod, jelikož vnitrozemské, brakické, pobřežní a mořské vody jsou jí stále výrazně zasaženy. Mezi členské státy, které svým vysokým počtem eutrofních vod vyčnívají, patří Česká republika, Finsko, Dánsko, Lucembursko, Belgie, Německo, Lotyšsko a Polsko.

Navzdory značnému úsilí ze strany většiny členských států a zemědělců, které má podobu navrhování a uplatňování opatření ke zmírnění úniků dusičnanů do vod, ukazují údaje o jakosti vod, že úroveň provádění a prosazování stále není dostatečná, aby mohlo být cílů směrnice dosaženo. Třicet let po jejím přijetí a navzdory určitému pokroku:

– hlásí některé členské státy špatnou jakost vody na celém svém území a mají systematický problém se zvládáním úniků živin ze zemědělství. Jde o Belgii (region Flandry), Českou republiku, Dánsko, Finsko, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Maltu, Německo, Nizozemsko, Polsko a Španělsko,

– mají některé členské státy kritická místa tam, kde není znečištění dostatečně řešeno. To se týká Bulharska, Estonska, Francie, Itálie, Kypru, Portugalska a Rumunska.

Některé členské státy proto musí za účelem dosažení cílů směrnice o dusičnanech okamžitě přijmout další kroky – zejména Belgie, Česká republika, Lucembursko, Španělsko, Nizozemsko a Německo, které mají k dosažení daných cílů nejdále.

Konkrétnější závěry a doporučení pro jednotlivé členské státy jsou poskytnuty v přehledech pro jednotlivé země.

Zatímco na dosažení cílů směrnice o dusičnanech v oblasti jakosti vody není stanovená žádná lhůta, cílů rámcové směrnice o vodě pro dobrý ekologický a chemický stav by mělo být dosaženo nejpozději do roku 2027. Na základě pozorovaných trendů v jakosti vody toho nebude možné dosáhnout, aniž by ve stávajících opatřeních došlo k razantním změnám.

Komise zintenzívní opatření ke zlepšení provádění a prosazování směrnice za účelem dosažení jejích cílů. Je to nezbytný předpoklad dosažení snížení úniku živin o 50 % do roku 2030 stanoveného v kontextu Zelené dohody EU.

10. DALŠÍ POSTUP

Komise v roce 2022 vypracuje Integrovaný akční plán pro hospodaření s živinami[33], který bude vycházet z Akčního plánu nulového znečištění[34]. Plán pomůže koordinovat úsilí a jeho cílem bude řešit znečištění živinami přímo u zdroje, identifikovat potřebné snížení zatížení živinami k dosažení cílů Zelené dohody EU v oblasti živin, stimulovat trhy s bezpečnými a udržitelnými zpětně získanými živinami a zvýšit udržitelnost odvětví hospodářských zvířat.

Z hlediska rozvoje technologií ke zpracování statkových hnojiv došlo ke značnému pokroku. Zpětně získávaný dusík, který nahrazuje anorganická hnojiva, snižuje emise CO_2, přičemž rekuperované fosforečnany snižují závislost na dovozu fosforitů a zbývající organické složky mohou být využity na místních polích. Ty nejvyspělejší technologie však zatím nejsou široce využívány a existuje velké množství hospodářských překážek daných vysokými cenami těchto procesů, náklady na dopravu a častou potřebou platit zemědělcům za používání těchto produktů na jejich polích. Kromě toho maximální úroveň dusíku ze statkových hnojiv, která je směrnicí o dusičnanech stanovena, zahrnuje také statková hnojiva ve zpracované formě.

Nové nařízení o hnojivých výrobcích[35] v červenci 2022 rozšíří rozsah stávajícího nařízení o hnojivech[36] z čistě anorganických hnojiv i na organominerální a organická hnojiva, čímž připraví cestu pro uvedení těchto zpracovaných organických hnojiv na vnitřní trh EU.

Stěžejní úspěch 4 – „Zpětně získávaný dusík ze statkových hnojiv“: RENURE
Akční plán oběhového hospodářství[37] podporuje recyklaci živin ze statkových hnojiv a dalších organických zdrojů za účelem nahrazení chemických hnojiv, jejichž výroba souvisí s nedostatky v hospodaření se zdroji fosforu[38] a dopadem dusíku na životní prostředí[39].
Na jednu stranu sice organická hnojiva mohou zvýšit množství organického uhlíku v půdě a úrodnost půdy, ale na druhou stranu uvolňují do životního prostředí více živin než anorganická hnojiva, takže představují větší riziko znečištění vody a ovzduší. Největší výzvou je tedy získat recyklované živiny, které minimalizují úniky do životního prostředí.
Společné výzkumné středisko Komise vypracovalo studii[40] o zpětně získávaném dusíku ze statkových hnojiv a navrhlo kritéria pro jeho bezpečné využití přesahující prahovou hodnotu stanovenou směrnicí o dusičnanech podobně jako

33 Strategie v oblasti biologické rozmanitosti a strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“.
34 Přidat odkaz na sdělení
35 Nařízení (EU) 2019/1009, kterým se stanoví pravidla pro dodávání hnojivých výrobků EU na trh, Úř. věst. L 170, 25.6.2019, s. 1.
36 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2003/2003 ze dne 13. října 2003 o hnojivech.
37 Sdělení Komise – Nový akční plán pro oběhové hospodářství – Čistší a konkurenceschopnější Evropa (COM(2020) 98 final).
38 Fosfor je uveden v seznamu kritických surovin EU.
39 Haber-Boschův proces využívaný při výrobě dusíkatých minerálních hnojiv je momentálně jedním z největších spotřebitelů energie a producentů emisí skleníkových plynů na světě, přičemž má na svědomí 1,2 % světových antropogenních emisí CO2.
40 *Study on Technical proposals for the safe use of processed manure above the threshold established for Nitrate Vulnerable Zones by the Directive* (Studie o technických návrzích pro bezpečné používání zpracovaných statkových hnojiv přesahujících prahovou hodnotu stanovenou pro oblasti ohrožené znečištěním dusičnany podle směrnice), JRC (2020).

u anorganických hnojiv. Koncentrovaným materiálům se říká „RENURE“ z anglického „REcovered Nitrogen from manURE“ (zpětně získávaný dusík ze statkových hnojiv). Komise v současné době zvažuje možnosti zavedení tohoto kritéria v rámci stávajícího právního rámce.

Financování lze získat ze SZP, státní podpory a programu Interreg[41], ale také prostřednictvím prvků ekologické transformace pod záštitou národních plánů pro oživení a odolnost pod podmínkou vysvětlení, jak přispějí k dosažení cílů v oblasti ochrany životního prostředí stanovených na úrovni EU[42].

Program EU pro výzkum a inovace Horizont 2020[43] investoval do mnoha projektů[44] zabývajících se hospodařením s živinami, které v současné době přinášejí a realizují své výsledky a inovace. Program Horizont Evropa[45] také poskytne finanční podporu na výzkum a inovace v oblasti integrovaných přístupů k hospodaření s živinami a jejich obnově a také k ochraně vody.

Ačkoli jsou však zvažovány nové iniciativy pro řešení znečištění živinami a je k dispozici financování, první nezbytná opatření s cílem zabránit znečišťování živinami ze zemědělství musí být provedena dosažením vyšší úrovně souladu se směrnicí o dusičnanech. To je v souladu se zásadami prevence a odvracení ohrožení životního prostředí především u zdroje a se zásadou „znečišťovatel platí“, které jsou stanoveny ve smlouvě o fungování EU[46].

41 https://www.interregeurope.eu/

42 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_cs

43 https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020

44 https://cordis.europa.eu/

45 https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

46 Článek 191 Smlouvy o fungování Evropské unie.